Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz

OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 2 (2024) · “Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliyaning dolzarb muammolari, yechimlari va istiqbollari” mavzusidagi ilmiy-amaliy...

yetarlicha rivojlantirgan mamlakatlar kabi ustunlik mavjud bo’lmasa mamlakatning sanoatni rivojlantirish uchun olib borgan siyosati muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Xususan, O’zbekiston iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish yo’nalishlarini hamda mamlakat sanoatining ustuvor tarmoqlarini aniqlash uchun amalga oshirilgan tadqiqot natijalariga ko’ra O’zbekiston to’qimachilik, charmpoyabzal, oziq-ovqat, bolalar o’yinchoqlari va boshqa plastmassa mahsulotlarini ishlab chiqarish, sport jihozlari, qurilish materiallari kabi yuqori mehnat sig’imini talab qiluvchi tarmoqlarni rivojlantirishni jadallashtirishi lozim. O’tgan davrda Respublikaning rivojlanish strategiyasi asosan kapital va resurs sig’imi yuqori bo’lgan sanoat tarmoqlarini rivojlantirishga qaratilgan bo’lib, mehnat sig’imi yuqori bo’lgan sanoat tarmoqlarining rivojlanishi esa e’tibordan chetda qolgan. Natijada, ko’proq ish o’rinlarini yaratish imkoniyati mavjud bo’lmagan. Shuning uchun, industrial va innovatsion rivojlanishga o’tishda ishlab chiqarish jarayonida ham mehnatning ham kapitalning o’zaro faoliyatini ta’minlaydigan to’qimachilik sanoatini rivojlantirishga urg’u bergan holda, barcha e’tiborni tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarishga qaratish lozim. Bu esa o’z navbatida, barcha mavjud tarmoqlar o’rtasida o’zaro integratsiyani talab etadi (masalan, neft-kimyo sanoatidan boshlab sun’iy kimyoviy tolani ishlab chiqarishgacha).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davlyatova, G. M., & Abdullaeva, S. H. (2020). Economic perspectives of using the model" UNIVERSITY 3.0" in the education system of Uzbekistan. Экономика и бизнес: теория и практика, (2-1).

2. Davlyatova, G. M., & Kurpayanidi, K. (2020). Marketing as the main factor in introducing innovative products to the market. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Volume: 10, Issue, (5), 430.

3. Davlyatova, G. M. (2022). Jadidlar qarashlarida ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar va ularning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o’rni. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 2 (4), 16-34. doi: 10.5281/zenodo.6656676 4. Ivanovich, K. K. (2020). About some questions of classification of institutional conditions determining the structure of doing business in Uzbekistan. South Asian Journal

YALPI TALAB - YALPI TAKLIF MODELIGA KIRISH

Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna
TDIU, Andijon fakulteti o’qituvchisi
Shuhratbekov Sohibjon Qahramonjon o’g’li
2-kurs ATT 70/22 guruh talabasi

Annotatsiya: Biz bu yerda yalpi talab va yalpi taklif modellariga ta’luqli omillar bilan tanishamiz va qayday tasir ko‘rastishini ko‘ramiz.

Published: 28.03.2024

Cite this article: Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna, Shuhratbekov Sohibjon Qahramonjon o’g’li (2024). Yalpi talab - yalpi taklif modeliga kirish. Emro Science and Education, 1(2). https://journal.emro.uz/public/maqola/262

© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Здесь мы рассмотрим факторы, влияющие на модели совокупного спроса и совокупного предложения, и посмотрим, как они влияют друг на друга.

Here we will look at the factors involved in the aggregate demand and aggregate supply models and see how they affect each other.

Kalit so‘zlar: Yalpi talab - yalpi taklif modeliga kirish, Yalpi talab egri chizig'ining asosiy komponentlari, Yalpi talabga ta'sir etuvchi omillar, Yalpi taklifni tushunish, Yalpi taklif egri chizig'idagi siljishlar, AD-AS modelidagi muvozanat, AD-AS modelidagi iqtisodiy tebranishlar, AD-AS modelida davlat siyosatining roli, AD-AS modelida uzoq muddatli va qisqa muddatli muvozanat, Yalpi talab va taklifni bashorat qilishdagi qiyinchiliklar.

Bir xil turdagi tovarlarga bo‘lgan talab va taklif modeli tovar va xizmatlarni ishlab chiqarish va ularning narxlari o‘rtasidagi farqlarni tushunish imkonini byeradi. SHuningdek, ishlab chiqarilgan biror mahsulotning barqaror narxlari va hajmi turli yillarda turlicha bo‘lishini tushunishga imkon yaratadi. Ammo bir xil turdagi tovarlarga bo‘lgan talab va taklif modeli bir nechta zaruriy iqtisodiy muammolar haqidagi savollarga, chunonchi, nima uchun narxlar oshadi va kamayadi; nima uchun narxlar darajasi ayrim davrlarda o‘zgarishsiz qoladi va boshqa davrlarda zudlik bilan o‘sadi;nima uchun ayrim vaqtlarda milliy ishlab chiqarishning real hajmi kamayadi yoki ko‘payadi va shuningdek, boshqa savollarga javob byermaydi.

Yalpi talab – yalpi taklif (AD-AS) modeli makroiqtisodiy tahlilning asosiy vositasi bo‘lib, umumiy narx darajasi va real YaIM o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi.

Yalpi talab iqtisodiyotda turli narxlar darajasidagi tovarlar va xizmatlarga umumiy talabni ifodalaydi, yalpi taklif esa ishlab chiqaruvchilar etkazib berishga tayyor bo'lgan tovarlar va xizmatlarning umumiy miqdorini ko'rsatadi.

AD-AS modelini tushunish siyosatchilar va iqtisodchilarga iqtisodiy tebranishlarni tahlil qilish va bashorat qilish, tegishli pul-kredit va fiskal siyosatni aniqlash hamda tashqi zarbalarning iqtisodiyotga ta'sirini baholashga yordam beradi.

Yalpi talab egri chizig'ining asosiy komponentlari

Yalpi talab (AD) egri chizig'i har xil narx darajalarida tovarlar va xizmatlarga umumiy xarajatlarni ko'rsatadi. U boylik effekti, foiz stavkasi effekti va chet el bahosi effekti tufayli pastga egiladi.

Yalpi talab egri chizig'ining asosiy komponentlariga iste'mol, investitsiyalar, davlat xarajatlari va sof eksport kiradi. Ushbu komponentlardagi o'zgarishlar AD egri chizig'ini siljitishi mumkin, bu real YaIM va narx darajasiga ta'sir qiladi.

Yalpi talab egri chizig'ini tushunish umumiy iqtisodiyotni tahlil qilish va barqarorlikni saqlash va o'sishni rag'batlantirish uchun iqtisodiy siyosatni shakllantirishda juda muhimdir. U iqtisodiyotdagi narxlar darajasi va umumiy xarajatlar o'rtasidagi munosabatni aks ettiradi.

Yalpi talabga ta'sir etuvchi omillar

Yalpi talabga iste'mol xarajatlari, investitsiyalar, davlat xarajatlari va sof eksport kabi omillar ta'sir ko'rsatadi va umumiy iqtisodiyotga ta'sir qiladi. Ushbu omillarning o'zgarishi YaIM va narxlar darajasiga ta'sir qiladi.

Yalpi taklif mehnat bozori sharoiti, unumdorlik, texnologiya va ishlab chiqarish narxlari kabi omillar bilan belgilanadi. Bu omillar iqtisodiyotning turli narx darajalarida tovar va xizmatlar ishlab chiqarish qobiliyatiga ta'sir qiladi.

AD-AS modelidagi muvozanat yalpi talab yalpi taklifga tenglashganda yuzaga keladi, bu esa barqaror narxlar darajasi va YaIMga olib keladi. Ta'sir etuvchi omillarning o'zgarishi AD va AS egri chiziqlarini siljitib, iqtisodiyotga ta'sir qilishi mumkin.

Yalpi taklifni tushunish

Yalpi talab-yalpi taklif modeli iqtisodiyotning umumiy ishlab chiqarish va narx darajasini tushunishga yordam beruvchi makroiqtisodiy asosdir.

Yalpi taklif ishlab chiqaruvchilar iqtisodiyotda turli narx darajalarida etkazib berishga tayyor bo'lgan tovarlar va xizmatlarning umumiy miqdorini ifodalaydi.

AD-AS modelini tahlil qilib, siyosatchilar va iqtisodchilar iqtisodiyotni barqarorlashtirish va uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga erishish uchun asosli qarorlar qabul qilishlari mumkin.

Yalpi taklif egri chizig'idagi siljishlar

Yalpi talab - yalpi taklif modelidagi yalpi taklif egri chizig'idagi siljishlar ishlab chiqarish xarajatlari yoki texnologiyadagi o'zgarishlar kabi ko'plab omillar tufayli yuzaga kelishi mumkin.

Ish haqi yoki materiallar narxlari kabi ishlab chiqarish xarajatlarining oshishi yalpi taklif egri chizig'ining chapga siljishiga olib kelishi mumkin, bu esa narxlarning yuqori darajasiga va real ishlab chiqarishning pasayishiga olib keladi.

Aksincha, ishlab chiqarish xarajatlarining pasayishi yoki texnologiyaning rivojlanishi yalpi taklif egri chizig'ini o'ngga siljitishi mumkin, bu esa narxlarning pasayishiga va real ishlab chiqarishning oshishiga olib keladi.

AD-AS modelidagi muvozanat

Yalpi talab-yalpi taklif (AD-AS) modeli iqtisodiyotda talab va taklif etilayotgan tovarlar/xizmatlarning umumiy miqdori o‘rtasidagi muvozanatni ifodalaydi.

AD-AS modelidagi muvozanat yalpi talab yalpi taklifga teng bo‘lganda yuzaga keladi, bu esa iqtisodiyotning to‘liq bandlik va barqaror narxlarda ishlayotganligini ko‘rsatadi.

Iste'mol xarajatlari, davlat siyosati va xalqaro savdo kabi omillarning o'zgarishi AD va AS egri chiziqlarini siljitishi mumkin, bu esa AD-AS modelidagi muvozanatga ta'sir qiladi.

AD-AS modelidagi iqtisodiy tebranishlar

Yalpi talab-yalpi taklif modeli iqtisodiy tebranishlarni tasvirlaydi. AD egri chizig'i narx darajasi va talab qilinadigan tovarlar miqdori o'rtasidagi bog'liqlikni

ko'rsatadi. AS egri chizig'i narx darajasi va etkazib berilgan tovarlar miqdori o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi.

AD yoki AS egri chiziqlaridagi siljishlar real YaIM va narxlar darajasining o'zgarishiga olib kelishi mumkin. Ushbu model biznes tsikli, inflyatsiya va retsessiyani tushunishga yordam beradi. AD-AS modeli siyosatchilarga asoslangan iqtisodiy qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

AD va AS o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni tahlil qilib, iqtisodchilar davlat xarajatlari yoki iste'molchilar ishonchi kabi omillarning o'zgarishi iqtisodiyotga qanday ta'sir qilishini taxmin qilishlari mumkin. AD-AS modelini tushunish samarali iqtisodiy tahlil va siyosatni shakllantirish uchun juda muhimdir.

AD-AS modelida davlat siyosatining roli

Yalpi talab – yalpi taklif (AD-AS) modelida davlat siyosati umumiy iqtisodiyotga ta’sir etishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Davlat xarajatlari, soliqqa tortish va pul-kredit siyosati AD va ASga ta'sir qilishi mumkin.

Kengaytiruvchi fiskal siyosat, masalan, davlat xarajatlarini oshirish yoki soliqlarni kamaytirish, ADni kuchaytirishi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkin. Aksincha, qisqarish siyosati ADni pasaytirish orqali inflyatsiya bosimini kamaytirishi mumkin.

Moliyaviy va pul-kredit siyosatini nazorat qilish orqali hukumat istalgan o'sish, inflyatsiya va bandlik darajalariga erishish uchun AD va ASni manipulyatsiya qilish orqali iqtisodiyotni samarali boshqarishi mumkin.

AD-AS modelida uzoq muddatli va qisqa muddatli muvozanat

Yalpi talab-yalpi taklif (AD-AS) modeli umumiy narx darajasi va iqtisodiyotda talab va taklif qilinadigan tovarlar va xizmatlarning umumiy miqdori o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi.

AD-AS modelining uzoq muddatli muvozanatida iqtisodiyot o‘zining potentsial ishlab chiqarish darajasida ishlaydi, bu yerda yalpi talab va yalpi taklif egri chiziqlari mahsulotning to‘liq bandlik darajasida kesishadi.

AD-AS modelining qisqa muddatli muvozanatida talab inflyatsiyasi yoki xarajat inflyatsiyasi davrlari bo'lishi mumkin, chunki iqtisodiyot yalpi talab yoki taklifning o'zgarishiga moslashadi.

Yalpi talab va taklifni bashorat qilishdagi qiyinchiliklar

iqtisodchilar tomonidan iqtisodiyotni tahlil qilish uchun qo‘llaniladigan kuchli vositadir. Biroq, eng katta muammolardan biri yalpi talab va taklifning o'zgarishini aniq bashorat qilishdir.

Iste'molchi xatti-harakatlaridagi o'zgarishlar, hukumat siyosati va global voqealar jami talab va taklifga oldindan aytib bo'lmaydigan darajada ta'sir qilishi mumkin. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni prognoz qilish va samarali rejalashtirishni qiyinlashtiradi.

Iqtisodchilar kelajakdagi yalpi talab va taklif haqida bilimli bashorat qilish uchun doimiy ravishda ma'lumotlar va tendentsiyalarni tahlil qilishlari kerak.

Qiyinchiliklarga qaramay, AD-AS modeli iqtisodiyotni tushunish va boshqarish uchun muhim bo'lib qolmoqda.

Adabiyotlar:

1. Nurmuxamedova B., Xamdamov Sh. Davlat moliyasi: Darslik. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2021 y. – 436 bet. 104032 so‘m. 92 nusxa.
2. Шодмонов Ш., Рахматов М. Иқтисодиёт назарияси: Дарслик. “Замин нашр”, 2021 й. – 856 бет. Ҳадя. 5 нусха.
3. 3. Malikov T. Moliyaviy savodxonlik asoslari. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Iqtisod-Moliya”, 2021 y. – 404 bet. 74755 so‘m. 192 nusxa.
4. Тешабоев Т., Гулямов С., ва бошқ. Рақамли иқтисодиёт ва дастурлаш асослари: Изоҳли луғат. – Т.: “Iqtisod-Moliya”, 2021 y. – 276 бет. 99900 сўм. 50 нусха.
5. N. Gregory Mankiw. Macroeconomics. 8 th edition. Harvard University. (NY.: Worth Publishers, 2013). 605 p.
6. Абель Э., Бернаке Б. Макроэкономика. 5-е изд.-СПб.:Питер, 2009-544 с.
7. Агапова Т.А., Серегина С.Ф. Макроэкономика. Учебник. М.: «Дело и Сервис», 2005. -464 стр.
8. Axmedov D.Q., Ishmuxamedov A.E., Jumaev Q.X., Djumaev Z.A. Makroiqtisodiyot. T.: «O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasining Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti», 2004. -240 bet.
9. Вечканов Г.С., Вечканова Г.Р. Макроэкономика; Учебник для вузов. СПб.: Питер, 2009. -350 стр.

UNLOCKING EFFICIENCY: KEY FACTORS INFLUENCING THE SUCCESS OF SMALL BUSINESSES

Egamberdieva Barnakhon Gulamjanovna
Andijan Machine building institute, Ph.D. doctoral student

b.egamberdiyeva19@gmail.com

Annotation:

This study aims to explore the ever-changing terrain of small businesses and private enterprises in Uzbekistan, investigating their economic importance, obstacles, and possibilities for expansion. Through a thorough analysis, the research endeavors to reveal the crucial impact of these entities on molding the country's economy, encouraging innovation, and participating in the broader socio-economic progress of Uzbekistan. By examining essential aspects like regulatory structures, market dynamics, and the entrepreneurial environment, the study aims to offer valuable